הרב יהודה הלוי עמיחי

הרחקת דשנים וזבל שמפיצים ריח ביישוב

שאלה

החקלאים שאחראיים על השדות החקלאיים ליד היישוב מפזרים קומפוסט וזבל עופות בתדירות גבוהה, בלי לדאוג לפנות אותו משם ובלי לפזר אותו באדמה בטווח זמן סביר (24 שעות). הדבר גורם להתפשטות ריחות לא נעימים ביישוב ולמכת זבובים קשה. רציתי לדעת אם על פי ההלכה אפשר לתבעם ולמנוע פיזור הדשנים.

תשובה

א. הרחקת מזיק והגדרתו

הגמרא (ב"ב כג ע"א) מספרת על אומנים שהיו מקיזים דם ופושטים נבלות סמוך לחצרו של רב יוסף. העורבים באו לדם, וקולותיהם וצפצופם היו מפריעים מאוד לרב יוסף. נאמר שם שרב יוסף אמר שדין האומנים הללו הוא כקוטרא (עשן תנורים) ובית הכיסא, ועל כן על האומנים להרחיק את הנזק, גם אם היו שם לפני רב יוסף, בדומה למקרה שבו בעל בית הכיסא או התנור היו במקום לפני השכן. בכל מקרה יכול השכן לעכב עליו ולדרוש ממנו לפנות את בית הכיסא או התנור, גם אם נתן לו פעם רשות לעשות כן. אין חזקה לנזקים, והלכה זו נפסקה ב'שלחן ערוך' (חו"מ סי' קנה סי' לו-לט), וזו לשונו (שם סעי' לט):

> מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבילות וכיוצא בהן במקומו, ויכנסו העורבים וכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו, והרי הם מצירים את חבירו בקולם ובצפצופם או בדם שברגליהם שהם יושבים על האילנות ומכלים פירותיהם, אם היה קפדן או חולה שצפצוף הזה מזיקו, או שפירות שלו נפסדים לו בדם, חייב לבטל אותה המלאכה או ירחיק עד שלא יבא לו נזק מחמתן, שהיזק זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו שאין לו חזקה.

רמ"א - וה"ה כל נזק גדול שאין אדם יכול לסבלו (טור בשם הרא"ש).

ה'פתחי תשובה' על אתר מביא את המקור להלכה זו מהרא"ש, וזו לשונו:

> וה"ה כל נזק גדול - עיין בטור סוף סימן זה שכתב תשובת הרא"ש [שו"ת, כלל ק סי' ב], ראובן יש לו בתים כו', ועתה מקרוב חזרו הקצבים למכור הבשר חוץ לחצר

בחזרה לעמוד התוכן

סמוך לביתו של ראובן, וראובן מערער ואומר שאינו יכול לסבול שיהיו קצבין סמוך לביתו מפני ריח רע של בשר והכלבים והחזירים שמצויין שם. תשובה, הדין עם ראובן כו', ואפילו אם טוענין הקצבים שקנו המקום מראובן כו', ע"ש.

העולה מדברי ה'שלחן ערוך' שאם הריח והזבובים מפריעים מאוד, ואפילו אם תושבי המקום הם אסטניסים – הם יכולים למנוע מן החקלאים לזבל ולדשן. לחלופין הם יכולים לחייב אותם להטמין את הזבל מיד, כדי למנוע את פיזור הריח. זאת אפילו אם לא ברור לגמרי שהזבובים באים ליישוב מחמת אותו זבל.

ב. בית הכנסת

במקומות רבים, הריח שמופץ בגלל הזבל והדשנים מפריע למהלך התקין של התפילה. על כך דן בשו"ת 'שארית יוסף'[1] בשאלה של בית הכיסא שהיה פתוח לתוך בית הכנסת במשך כמה שנים, ובגלל הריח לא יכלו המתפללים להתפלל. תחילה הוא דן אם בית כיסא המוזכר בהלכה הוא בית כיסא פתוח או גם אם הוא מכוסה, ובהמשך כתב כך:

וכל אילו החששות דווקא כשהוא בין אדם לחבירו אבל בבית הכנסת פשוט שמחויב להרחיק שאף אם נאמר שרש"י מחלק בין מכוסה למגולה ומכוסה יכולין לסובלו מ"מ הרי כתב הרא"ש על מעשה דרב יוסף הנ"ל מכאן משמע שכל דבר דידוע שאין המערער יכול לסבול אין לו חזקה וכאן ידוע שאין יכולין לסובלו שהרי אסור להתפלל לכתחילה במקום שריחו רע אעפ"י שאין לו עיקר ובמקום שיש לו עיקר יחזור ויתפלל וא"כ אין לך אין יכול לסובלו גדול מזה.

בספר 'כנסת הגדולה'[2] כתב שמדברי ה'שארית יוסף' ניתן להסיק שאפילו אם בית הכיסא קדם לבית הכנסת, אפשר לעצור את השימוש בבית הכיסא הנ"ל.

ג. זמן קצר

עם זאת נראה שאפשר להניח את הדשנים והזבל במשך יום או לזמן קצר עד שיטמינו אותם. ראיה לדבר אפשר להביא מה'שלחן ערוך'[3] שאדם שהוציא זבלים בשעה שאסור, אם הוציאם רק לצורך פינוי ומעבר ממקום למקום – אין לו דין 'מזיק', כיוון שבכוונתו לפנות אותם מידית. על כן בנידון דידן אפשר להניח את הדשנים והזבלים עד שיטמין אותם, אך לא יתעכב בכך יותר מיום או יומיים.

1. שו"ת שארית יוסף, לרב יוסף כ"ץ (גיסו של הרמ"א יליד ה' ע"ר) סי' כז.
2. כנסת הגדולה, חו"מ סי' קנה.
3. שו"ע, חו"מ סי' תיד סעי' ב.

בחזרה לעמוד התוכן

ד. ריח הבא עם רוח

האיסור לפזר את הדשנים והזבלים הוא רק כאשר הריח מגיע בצורה ישירה והוא מופץ ביישוב על ידי רוח מצויה. המזיק אינו יכול לטעון שהרוח העבירה את הריח ואין הוא אחראי לכך. מבואר ב'שלחן ערוך' (חו"מ סי' קנה סעי' לד) שהמזיק צריך לדאוג שלא יגיעו נזקיו לחברו, וריח המגיע על ידי רוח מצויה נחשב כמזיק על ידי זריקת חץ; וזו לשון 'השלחן ערוך' (שם):

> מי שעשה גורן בתוך שלו, או קבע בית הכסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהם, צריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או ריח בית הכסא או האבק לחבירו, כדי שלא יזיקו; אפילו היתה הרוח הוא שמסייע אותו בעת שעושה מלאכתו ומוליכה את העפר או נעורת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ומגיעתן לחבירו, הרי זה חייב להרחיק, כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפילו ע"י רוח מצוייה, שכל אלו כמי שהזיקו בחיציו הן.

אבל ברור שאם הריח מגיע רק לעיתים נדירות ברוח שאינה מצויה, אין החקלאים מחויבים להרחיק את הדשנים והזבל.

סיכום

א. אסור לזבל במקום שמביא ריח ומונע את מהלך התקין של תפילה.
ב. אסור לזבל אם כתוצאה מכך מגיעים זבובים רבים ליישוב והנזק מוכח.
ג. אם מניח זבל עד שיטמין בקרקע (מידית) – אין איסור.
ד. האיסור הוא אפילו אם הריח מגיע על ידי רוח מצויה, אבל אם יוכח שהריח לא מגיע אלא ברוח שאינה מצויה, אין זה מוגדר כמזיק ואין חובה להרחיק.
ה. הדברים נכתבו ללא שמיעת הצדדים ובירור טענות, אלא לליבון הסוגיה ומקורותיה. ברור שכל שינוי בטענות וכדו' יכול לשנות את הדין.

בחזרה לעמוד התוכן